

Sofia CHIRIȚA,

asistent universitar al Catedrei Științe polițienești și socio-umane
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ROLUL UNHCR ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI DREPTURILOR REFUGIAȚILOR

„Patria mea e lumea întreagă,
frații mei sunt toți oamenii”.
(Thomas Paine)

We live in such a period that we face enormous global uncertainty, but this situation is much more evident for tens million of refugee and displaced people or uprooted because of conflicts and persecution. The High Commissioner for persecution, as a agency specialized of United Nations, it has competence to monitorize the situation of applicants of refugee and for asylum, to respect their rights.

Trăim timpuri în care ne confruntăm cu o enormă nesiguranță globală, însă această stare este mult mai evidentă pentru zecile de milioane de refugiați și persoane strămutate ori deșradăcinate din cauza conflictelor și persecuțiilor. Ei au pierdut nu doar meleagurile lor, ci și casele, pe cei dragi, prietenii lor, comunitățile lor și țările lor, devenind printre cele mai vulnerabile pături de pe pământ. Fiecare în parte și toți împreună au o istorie foarte umană care trebuie spusă. Refugiații nu reprezintă doar date statistice lipsite de viață, ei sunt oameni asemeni ție și mie, care au pierdut totul nu din vina lor.

Fiecare din noi are nevoie de un loc pe care să-l numească „casă”, un loc unde „apartinem”, dar pentru milioane de refugiați și persoane strămutate în toată lumea astăzi casa e ceva mai mult decât un vis îndepărtat. Fugind de persecuție și de conflict, deseori cu nimic mai mult decât cu hainele în spate, refugiații sunt separați de tot ce le este aproape: familie, prieteni, serviciu, comunitate și cultură.

În pofida enormelor lor suferințe, refugiații nu încetează niciodată să viseze la casa lor și la toate cele ce includ aceasta: familie, acceptare, securitate, simțul de apartenență și bunăstare.

A menține vie speranța refugiaților ține de responsabilitatea fiecăruia dintre noi, inclusiv de responsabilitatea liderilor internaționali care ar trebui să depună mai mult efort pentru a elimina cauzele conflictelor și a strămutărilor.

Din punct de vedere juridic, sensul termenului *refugiat* este definit în art.1 pct. (2) al Convenției privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951, care prevede că: „Refugiatul este persoana care, în urma unor evenimente

survenite înainte de 1 ianuarie 1951 și unor temeri justificate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorita acestei temeri, nu dorește protecția acestei țări; sau care, neavând nici o cetățenie și găsimdu-se în afara țării în care avea reședință obișnuită ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă” [1, p. 23].

Acum, la început de secol XXI, protecția refugiaților înseamnă manifestarea solidarității față de persoanele cele mai amenințate din lume. Protecția refugiaților este o răspundere care revine în primul rând statelor. Pe parcursul celor 50 de ani de existență, Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) a colaborat strâns cu guvernele, în calitate de partener în protecția refugiaților. În toate regiunile lumii, guvernele au acordat azil cu generozitate refugiaților și le-au permis să rămână până când condițiile le-au permis să se întoarcă în țara de origine în siguranță și demnitate. Guvernele au permis UNHCR să-și desfășoare activitatea pe teritoriile lor și au acordat asistență financiară refugiaților, atât prin propriile programe interne pentru refugiați, cât și prin finanțarea operațiunilor de protecție și asistență ale UNHCR [2, p. 7].

Înalțul Comisariat pentru Refugiați, ca agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite, are competența să monitorizeze situația solicitanților de azil și refugiaților, să contribuie la respectarea drepturilor lor [3, p. 20].

Cu sediul general la Geneva (Elveția) [4, p. 52], agenția a fost creată pe data de 14 decembrie 1950 de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite și a început să activeze efectiv din 1951 (pentru un mandat inițial de 3 ani), acordând ajutor la peste un milion de refugiați europeni în urma celui de al Doilea Război Mondial. În următoarele decade, deoarece numărul persoanelor dezrădăcinate de la locurile lor de trai a crescut în toată lumea, mandatul agenției a fost extins la fiecare cinci ani [5, p. 52-53].

Actualmente, în lume se numără circa 20 de milioane de oameni deveniți victime ale emigrației din constrângere și a strămutărilor forțate. Cifra respectivă include atât refugiați, cât și solicitanți de azil și persoanele intern strămutate și este recunoscută drept cea mai mare cifră de oameni strămutați în istoria omenirii. Cea mai mare parte din numărul refugiaților o constituie refugiații originari din țările sărace ale Asiei și Africii care duceau la baștină lipsă de cele mai elementare lucruri cum ar fi: apă potabilă, hrană, adăpost etc.

Scopul principal al UNHCR este de a asigura respectarea drepturilor și bunăstarea refugiaților. UNHCR tinde să asigure fiecăruia dreptul de a solicita azil și de a găsi refugiu sigur într-o altă țară, precum și dreptul de a se întoarce benevol acasă. Oferind asistență refugiaților ca aceștia să revină în țara lor de origine sau pentru a se stabili într-o altă țară, UNHCR caută, de asemenea, soluții durabile pentru problemele cu care se confruntă refugiații [6, p. 8].

Un alt obiectiv al UNHCR îl constituie consolidarea capacității mai multor organizații neguvernamentale (ONG-uri), ce își desfășoară activitatea în domeniul refugiaților în vederea implementării programelor al căror scop constă în acordarea asistenței sociale, juridice, precum și reprezentarea în caz de necesitate

a persoanelor refugiate în fața instanțelor judecătorești.

UNHCR încearcă să trezească interes și înțelegere față de problemele refugiaților în întreaga lume.

Astăzi, UNHCR este una din principalele agenții umanitare ale lumii, personalul său e de circa 7100 de funcționari care ajută peste 36,4 milioane de persoane în mai mult de 120 țări. Asistența este acordată nu doar refugiaților, ci și grupurilor similare, cum ar fi solicitanții de azil, apatrizii și persoanele care sunt strămutate pe teritoriile propriilor țări de origine și sunt oficial denumite persoane intern strămutate [5, p. 53].

În domeniul protecției drepturilor refugiaților UNHCR urmărește realizarea a două scopuri esențiale, și anume: să asigure protecția drepturilor refugiaților și să contribuie la integrarea socială a acestora.

În aceeași ordine de idei, UNHCR urmărește, de asemenea, consolidarea reintegrării refugiaților care se întorc în țara lor de origine, în scopul evitării repetării unor situații care ar provoca noi fluxuri de refugiați.

Însă unii refugiați nu pot sau nu doresc să se întoarcă acasă, de obicei deoarece se vor confrunta din nou cu persecuția. În astfel de circumstanțe, UNHCR oferă asistență pentru a le găsi case noi, fie în țara de azil unde ei locuiesc, fie în țările terțe, unde ar putea fi restabiliți permanent. Cu toate că multe națiuni au fost de acord să accepte refugiați pentru o perioadă limitată (pe parcursul perioadei timpurii de criză), mai puțin de 20 de națiuni în toată lumea participă la programele UNHCR de restabilire și acceptă cote de refugiați anual [6, p. 9].

De asemenea, UNHCR promovează și monitorizează respectarea acordurilor internaționale cu privire la refugiați de către guvernele statelor semnatare. Personalul UNHCR își desfășoară activitatea într-o serie de localități variate, de la capitale până la zonele de frontieră.

La modul concret, Înaltul Comisariat asigură protecția refugiaților prin:

- promovarea încheierii și ratificării convențiilor internaționale pentru protecția refugiaților, supravegherea aplicării lor și propunerea modificării acestora;
- promovarea, prin intermediul acordurilor speciale încheiate cu guvernele, executării tuturor măsurilor destinate să amelioreze situația refugiaților și să reducă numărul celor care necesită protecție;
- sprijinirea eforturilor guvernamentale și a celor particulare pentru promovarea repatrierii voluntare a refugiaților sau asimilării lor în cadrul noilor comunități naționale;
- promovarea primirii refugiaților pe teritoriul statelor, fără a exclude refugiații aparținând categoriilor celor mai nevoiașe;
- depunerea eforturilor în vederea obținerii permisiunii pentru ca refugiații să-și transfere bunurile, mai ales cele de care au nevoie pentru a se reinstala;
- obținerea din partea guvernelor a informațiilor cu privire la numărul și condițiile refugiaților aflați pe teritoriul lor, precum și legile și regulamentele care vizează refugiații;
- menținerea unui contact permanent cu guvernele și organizațiile interguvernamentale interesate;

- stabilirea legăturilor în modul cel mai potrivit cu organizațiile particulare care se ocupă de problemele refugiaților;
- facilitarea coordonării eforturilor organizațiilor particulare preocupate de bunăstarea refugiaților [7, p. 54-55].

În toate activitățile desfășurate, UNHCR respectă principiul participării prin consultare a refugiaților în toate deciziile care îi privesc în mod direct.

În Republica Moldova UNHCR a fost înființat în anul 1997, cu scopul de a acorda sprijin Guvernului, pentru introducerea cadrului legislativ și de procedură menit să asigure suport persoanelor care necesită protecție internațională conform standardelor internaționale.

La moment UNHCR colaborează cu Centrul de Drept al Avocaților, Salvați Copiii, Centrul de Caritate pentru Refugiați și Societatea pentru Refugiați.

De asemenea, reprezentanța UNHCR în Republica Moldova colaborează cu Direcția Refugiați, Biroul Migrație și Azil al Ministerului Afacerilor Interne, care se ocupă de procedura de determinare a statutului de refugiat și de consolidarea sistemului de azil în Republica Moldova. UNHCR menține o bună colaborare și cu Agențiile ONU în Moldova, precum și cu OSCE și alte misiuni internaționale, continuând și colaborarea cu Consiliul Europei în privința aplicării Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Direcțiile principale ale activității UNHCR în Republica Moldova sunt:

- protecția și asistența juridică pentru solicitanții de azil și refugiați: consiliere juridică și socială, reprezentare juridică, servicii de interpretare și asistență financiară limitată;

- asistență tehnică în materia apatridiei: acces la instrumentele internaționale relevante, îmbunătățirea legislației naționale cu privire la cetățenie și consiliiere atunci când este nevoie;

- asistență tehnică și vizite de studiu pentru personalul guvernamental, acces la informații din țările de origine și pregătire în materia azilului, a drepturilor omului, a asistenței umanitare și în alte domenii relevante și cu incidență în asistența refugiaților, asistență în elaborarea politicilor și strategiilor guvernamentale în domeniul azilului;

- îmbunătățirea condițiilor de asistență socială solicitanților de azil și refugiaților: condițiile de primire/cazare, acces la educație, locuri de muncă, acces la serviciile de sănătate și condițiile de subzistență [5, p. 55-56].

Domeniile de cooperare ale UNHCR în Republica Moldova sunt:

- accesul la procedura de azil și la teritoriul, precum și respectarea principiului nereturnării;

- permanenta îmbunătățire a calității procedurii de determinare a statutului de refugiat în Republica Moldova;

- îmbunătățirea condițiilor de primire a solicitanților de azil și de cazare a refugiaților;

- reunificarea familiilor de refugiați;

- integrarea refugiaților în societatea moldovenească și accesul acestora la cetățenia Republicii Moldova;

- instruirea calitativă în domeniul azilului și refugului a personalului ser-

viciilor publice (serviciul grăniceri, organele de poliție etc.);

– oferirea de soluții durabile: repatrierea voluntară (atunci când condițiile din țara de origine permit acest lucru) și stabilirea într-un stat terț (dacă nici o altă soluție nu este posibilă, și doar în anumite situații) [5, p. 56].

Analiza și generalizarea materialului expus în prezentul studiu permit a formula următoarele concluzii:

– Astăzi, UNHCR este una din principalele agenții umanitare ale lumii ce are competența să monitorizeze situația solicitanților de azil și refugiaților contri- buind la respectarea drepturilor lor.

– UNHCR asigură fiecărui refugiat dreptul de a solicita azil și de a găsi refu- giu sigur într-o altă țară, precum și dreptul de a se întoarce benevol acasă.

– UNHCR încearcă să trezească interes și înțelegere față de problemele per- soanelor refugiate în întreaga comunitate internațională.

– UNHCR promovează și monitorizează respectarea acordurilor internați- onale cu privire la refugiați de către guvernele statelor semnatare.

– Un alt obiectiv al UNHCR îl constituie acordarea asistenței sociale, juri- dice, precum și reprezentarea în caz de necesitate a persoanelor refugiate în fața instanțelor judecătorești.

– De asemenea, UNHCR urmărește realizarea scopului esențial, și anume asigurarea protecției drepturilor refugiaților.

– UNHCR realizează colaborarea internațională cu numeroase organizații în scopul promovării și respectării drepturilor refugiaților.

– UNHCR, prin intermediul mecanismelor naționale și internaționale, contribuie la acordarea sprijinului acestor pături vulnerabile în vederea restabilirii drepturilor sale încălcate și contribuiri la reintegrarea lor în societate.

Bibliografie

1. „Convenția privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951”, în *Culegere de acte normative privind azilul (texte și extrase de la data de 1 iunie 2004)*, Chișinău, „Tipografia Sirius”, 2004, 487 p.
2. Broșură informativă pentru solicitanții de azil, refugiații, beneficiarii de pro- tecție umanitară și temporară în Republica Moldova, Chișinău, 242 p.
3. Kate Jastram, Marilyn Achiron, „Ghid cu privire la dreptul internațional al refugiaților”, în *Ghid pentru parlamentari*, nr. 2-2001, 2001, 150 p.
4. Eugenia Parlicov, Nina Uzicov, Valentina Olaru ș.a., *Cunoașterea drepturilor refugiaților pentru educația toleranței. Suport informațional despre situația re- fugiaților în lume*, Chișinău, UNHCR, 2005, 72 p.
5. Roman Starașciuc, *Dreptul refugiaților (note de curs)*, Chișinău, UNHCR, 2011, 152 p.
6. *Statutul Biroului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați*, ca- pitolul II, pct. 19; reeditat ICNUR Moldova, Chișinău, 2001, 147 p.
7. *Statutul Biroului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați*, ca- pitolul II, pct. 8; reeditat ICNUR Moldova, Chișinău, 2001, 147 p.